

МЕЖДУНАРОДНО РАЗВИТИЕ НА ТЪРГОВИЯТА В СЛЕД КОВИД ЕПОХАТА

Евангелос Кацикудис¹
e-mail: e.katsikudis@gmail.com

Резюме

Статията се съсредоточава върху настоящата обстановка, повлияна от една световна здравна криза, изцяло реконструирала национални социални системи и икономически политики, и последвалата я военна инвазия на Русия срещу Украйна. Тези два фактора генерират след себе си пагубни последици и редица държавни модели се оказват неподготвени за тях. Въпреки това международната търговия успява да се възстанови изключително бързо от ефекта на кризите и да генерира ръст още през 2021 г. на редица нейни индикатори.

Оформена е гледна точка, обобщаваща значението на всеки един участник в икономическата глобална система, особено на най-големите икономики, но и ролята на осъществяване на международно сътрудничество в областта за постигане на реални резултати и оказване най-вече на помощ за нуждаещите се страни.

Ключови думи: Covid-19, международната търговия, устойчиво развитие, устойчиви вериги, глобални проблеми

JEL: E31, F10

Увод

Статията разглежда проблемите пред развитието на международната търговия вследствие от Covid-19 кризата и от войната в Украйна. Тя описва динамика на развитието на търговията и дава възможни решения на проблемите, пред които е изправена. Целта е да се разгледат основните държави, участващи в международната търговия, да се разгледа динамиката след Ковид-кризата и да се предложат решения за преодоляване на проблемите. Задачите са да се анализират най-масабните предизвикателства пред световната икономика и търговия, като паралелно с това да успее да опише щетите, които те са причинили или могат да предизвикат, ако не бъдат преодолен. Статията иска да разкрие важноста от това страните по света да се обединят около много важни идеи за мир, взаимопомощ към по-бавно

---

¹ Докторант, катедра „Икономика и управление на търговията и услугите“, Икономически университет – Варна

развитите страни, зелен и устойчив преход, както и бърза реакция при кризи в глобален аспект.

Динамика на международната търговия след кризите

През изминалите години не е имало съществено разместване на големите участници в международната търговия. Основните участници остават ЕС, САЩ, Китай, Япония и Обединено Кралство (Eurostat, 2023). Бърз ръст отчита Индия, поради нарастването на производството (външни инвестиции) и увеличаването на населението на страната – работна сила, нови потребители и идеи (Цвейн, 2022).

Делът на страните от ЕС в световната търговия със стоки е над 15%. О тях най-голям дял продължава да има Германия и след нея се нареждат Франция и Италия. Причината за това са утвърдените устойчиви вериги на търговия между гореспоменатите страни както между тях, така и с други държави от Европейския Съюз и Европейското икономическо пространство. Търговията със стоки запазва своя основен дял като представлява около 75% от общата, докато търговията с услуги остава на нивата от преди Ковид-19 с дял от 25%.

Множество фактори формират динамиката на съвременната икономическа среда. От една страна, са правителствата, международните транзакции, спекулациите и очакванията и търсенето и предлагането. От друга, глобалните проблеми – неочаквани кризи, бедствия, пандемии, технологиите, иновациите, дигитализацията. Тези фактори могат да причинят както краткосрочни, така и дългосрочни колебания на пазара, но също така е важно да се отчете фактът, че съвместното им влияние създава тенденции. Въпреки че всички те са категорично различни, те са тясно свързани един с друг. Правителствените мандати могат да повлияят на международни транзакции, които играят роля в спекулациите, а промените в търсенето и предлагането могат да играят роля във всеки от тези други фактори. Неочакваните кризи и бедствия изискват адекватни правителствени мерки, кризисни политики, минимално спекулиране и максимално взаимодействие.

В последните десетилетия глобалната икономика генерира силни спадове и възходи в нивата на внос, износ и транзит на стоки и услуги. Динамиката е на моменти непредсказуема и неконтролируема. А в основата на изненадващите тенденции се оказват две кризи с глобален ефект. „Пандемията от Covid-19, разрази се в началото на 2020 г., е един от внезапните фактори, който разтърси търговските статистически данни за официалната търговия и създаде прецеденти в динамиката им“ (Нейков, 2022).

Войната между Русия и Украйна, избухнала в началото на 2022 г., е следващият неочакван катализатор на проблеми (Европейски съвет, 2022). Сим-

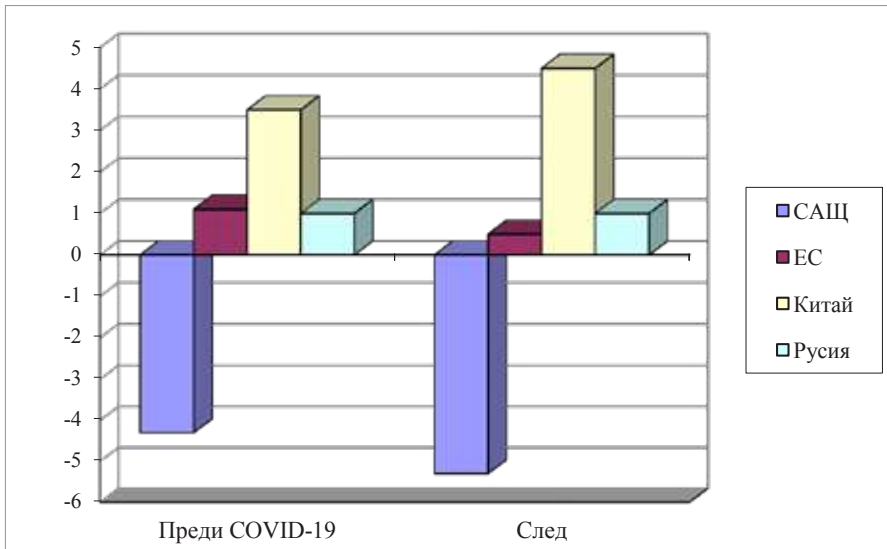
биозата от последиците на тези две кризи – военна и здравна в края на 2022 г. са опустошителни за голяма част от икономиките и непосилни за бедните страни и хора – висока инфлация, главоломно нарастване на цени, неочакван и голям скок на горива са само малка част от негативите, с които трябва да се справят съвременните общества (Bruyninckx, 2022).

Анализът на динамиката на международната търговия в описаната кризисна обстановка е важен, тъй като неговият резултат може да даде отговор на това как тя по най-добрия начин може да се използва като инструмент за генериране и преразпределяне на богатство в световното стопанство и да предостави възможности за развитие на по-бедните и най-слабо развити държави чрез индустриализираните вече икономики, особено в настоящото състояние, в което са поставени.

Пандемията доведе до икономически застой, затворени граници и сериозно намаляване на трансграничната икономическа дейност – това на практика парализира търговията като двигател за устойчиво развитие. В допълнение към вече съществуващата липса на доверие в мултилатерализма, глобалната търговска система се оказва крайно неподготвена за настъпващата глобална здравна криза. „Инфлацията, в комбинация с други фактори, като затягането на паричната политика от страна на Централните банки, притесненията от евентуално въвеждане на нов локдаун, поради ново увеличение на разпространението от Ковид, както и проблемът с доставките в международен план – оказват силно влияние върху активността в икономическия живот“ (Георгиева, 2022). Всичко това се отрази на международните икономически отношения. И в момент, в който икономики и сфери започваха да си отдъхват от затегнатото положение в началото на 2022 г., нова криза се оформи на глобалната сцена. Русия обяви война на Украйна. Невиждана скоро инфлация, огромен скок на горивата и енергийна криза са само част от последиците (Европейска централна банка, 2022).

На фона на описаната обстановка, през второто тримесечие на 2022 г. повишаването на цените на енергоносителите стимулира търговията със стоки в Северна Америка, като износът се увеличи с 10,2% в САЩ и с 11,0% в Канада.

Според нов доклад на агенция на ООН международната търговия е нараснала с 25% през 2021 г. спрямо 2020 г. и с 13% спрямо предпандемичната 2019 г.

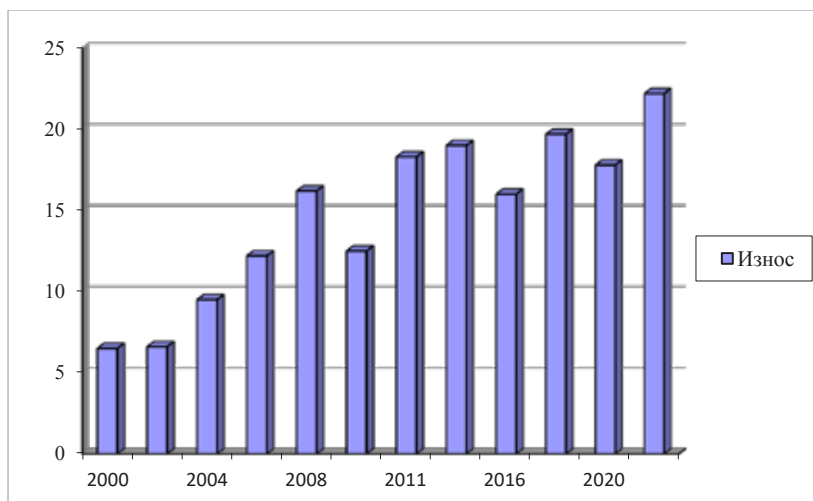

Източник: Попова, Тошкова (2022).

Фигура 1: Търговски баланс като процент от световната търговия.

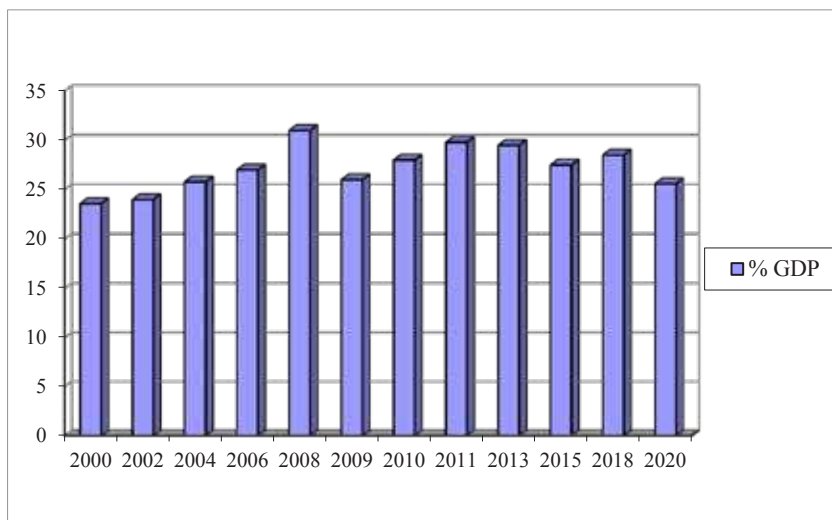
В Европейския съюз (ЕС-27) износът на стоки също отбеляза макар и скромно растеж (с 0,3%), докато вносът нарасна по-бързо (с 3,0%), главно благодарение на енергоносителите. Износът на стоки се свива в Източна Азия, тъй като ограничителните мерки продължиха да нарушават икономическата активност в региона, а инфлационният натиск натежа върху търсенето на стоки в чужбина, което създава сериозен проблем върху вече установени устойчиви вериги на доставки между изтока и западните страни. Износът се понижи с 4,9% в Япония, с 0,4% в Китай и с 2,2% в Корея.

Високите цени продължиха да стимулират стойността на износа на водещите търговци на суровини в Г-20, като износът нарасна в Австралия (с 12,5%), Индонезия (с 12,7%) и Индия (със 7,1%) (World Bank, 2022).

Източник: World Bank (2023).

Фигура 2: Износ на стоки и услуги в трилиони щатски долари.

Източник: World Bank (2023).

Фигура 3: Внос на стоки и услуги (% от световния БВП)

Към настоящия момент темпът на нарастване на Световната икономика се понижава а инфлацията е достигнала най-високи стойности за последните двадесет години. „Причините за това са липса на устойчиви вериги на доставки, които бяха силно разклатени от затварянето на отделните икономики през първата година от Ковид-19“ (Попова, Тошкова, 2022).

Към тази многостранна криза – военна, инфлационна и пандемична, трябва да се добави и още един фактор и това е фрагментацията на икономическо, но и на политическо ниво и създаването на различни политико-икономически съюзи, които се конкурират един с друг и използват различни валути и транзакционни системи.

От фрагментацията се създават глобални проблеми, от които най-вече страдат развиващите се страни и техните граждани. Търговията расте, но търговските дисбаланси също.

Заклучение

Определено светът не беше подготвен за предизвикателствата, пред които беше изправен последните 2-3 години. Варианти и мерки за намаляване на ефектите от кризите за отделните национални икономики има. Но трябва да се вземат и колективни мерки, които цялостно и в мащабен аспект да окажат влияние на международната икономическа система.

„Войната в Европа води до проблеми с основни хранителни продукти в Африка, COVID пандемията може да обиколи земното кълбо за дни и да се отрази с години, емисиите във всяка точка на света водят до повишаване на морското равнище почти навсякъде – заплахата за колективно благоденствие от разпадането на глобалното сътрудничество не може да бъде надценена. Международното сътрудничество е единствената надежда за по-справедливо и по-устойчиво бъдеще“ (UNCTAD, 2021).

„Най-уязвимите държави продължават да бъдат най-тежко засегнати от пандемията, в момент, когато те вече не се справят добре“ (Европейски съвет, 2022). Пандемията в комбинация с последиците от нея и останалите глобални проблеми разкриха екзистенциални предизвикателства пред самите принципи на глобализацията и ще имат трайно въздействие върху бъдещите усилия на развиващите се страни да се възползват от глобалната икономика. „В допълнение, COVID-19 разкри неотложната необходимост от трансформиране на глобалните подходи към търговията и развитието, ако искаме да начертаем устойчив курс към по-добро възстановяване“ (Европейска комисия, 2020).

UNCTAD (2021) 15 ни дава възможност да изградим политическа воля за извършване на системните промени с цел устойчиво развитие, което е жизнено необходимо за осигуряване на по-добро възстановяване, тъй като страните са осъзнали опустошителните ограничения на настоящите практики за развитие. От гледна точка на търговията и развитието по-доброто възстановяване трябва да бъде зелено, устойчиво, справедливо и цифрово – но трябва да бъде и за всички народи и всички държави, а не само за тези, които могат да си го позволят.

Използвана литература

- Георгиева, К. (2022). Изправени пред влошаващи се икономически перспективи: Как може да реагира Г-20, (Georgieva, K., 2022, Izpraveni pred vlohavashti se ikonomicheski perspektivi: Kak mozhe da reagira G-20) [online], available at: <https://www.imf.org/bg/Blogs/Articles/2022/07/13/blog-how-g20-can-respond>
- Нейков, П. (2022). Кризата с веригите за доставки изисква координирани решения, (Neikov, P., 2022, Krizata s verigite za dostavki iziskva koordinirani reshenia) [online], available at: <https://www.investor.bg/a/91-analizi/350193-krizata-s-verigite-za-dostavki-iziskva-koordinirani-resheniya>
- Попова, И., Тошкова, В. (2022). Растежът на световната търговия вероятно ще се забави през 2022 г. (Popova, I., Toshkova, V., 2022, Rastezhat na svetovnata targovia veroyatno shte se zabavi prez 2022 g.) [online], available at: <https://www.investor.bg/a/338-drugi/346087-rastezhat-na-svetovnata-targoviya-veroyatno-shte-se-zabavi-prez-2022-g>
- Цвейн, И. (2022). Индия с ръст на БВП от 13,5 на сто през второто тримесечие на годината, (Tsveyn, I., 2022, India s rast na BVP ot 13,5 na sto prez vtoroto trimesechie na godinata) [online], available at: <https://www.bta.bg/bg/news/economy/320468-indiya-s-rast-na-bvp-ot-13-5-na-sto-prez-vtoroto-trimesechie-na-godinata>
- Брунinx, Н. (2022). Лято 2022 г.: Живот в условията на множество кризи, (Bruyninckx, N., 2022, Lyato 2022 g.: Zhivot v usloviyata na mnozhestvo krizi) [online], available at: <https://www.eea.europa.eu/bg/articles/lyato-2022-g-zhivot-v>
- Европейска централна банка. (2022). Обзор, (Evropeyiska tsentalna banka, 2022, Obzor) [online], available at: https://www.ecb.europa.eu/pub/projections/html/ecb.projections202203_ecbstaff~44f998dfd7.bg.html
- Европейска комисия. (2020). Координирани икономически мерки в отговор на пандемията от COVID-19, (Evropeyska komisia, 2020, Koordinirani ikonomicheski merki v otgovor na pandemiyata ot COVID-19) [online], available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0112&from=HR>
- Европейски съвет. (2022). Въздействие на руското нашествие в Украйна върху пазарите: реакцията на ЕС, (Evropeyska komisia, 2022, Vazdeystvie na ruskoto nashestvie v Ukrayna varhu pazarite: reaktsiyata na ES) [online], available at: <https://www.consilium.europa.eu/bg/policies/eu-response-ukraine-invasion/impact-of-russia-s-invasion-of-ukraine-on-the-markets-eu-response/>

- Eurostat. (2023). International trade in goods, [online], available at: https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php?title=International_trade_in_goods/bg&oldid=452127
- World Bank. (2022). World Development Indicators: Structure of demand. The World Bank Group national accounts data, and OECD National Accounts data files [online], available at: <http://wdi.worldbank.org/table/4.8>
- World Bank. (2023). Imports of goods and services (% of GDP). The World Bank national accounts data, and OECD National Accounts data files, [online], available at: <https://data.worldbank.org/indicator/NE.IMP.GNFS.ZS?end=2021&start=2000>
- United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD). (2021). From Inequality and Vulnerability to Prosperity for All [online], available at: <https://unctad15.org/>

***

INTERNATIONAL TRADE DEVELOPMENT AFTER THE POST-COVID AGE

Evangelos Katsikudis, PhD Candidate
Department „Economics and Management of Trade and Services“
University of Economics – Varna
e-mail: e.katsikudis@gmail.com

Abstract

The report focuses on the current situation, influenced by a global health crisis that has completely reconstructed national social systems and economic policies, and Russia's subsequent military invasion of Ukraine. These two factors are generating in their wake disastrous consequences and many state models are proving unprepared for them. However, international trade has managed to recover extremely quickly from the effects of the crises and to generate growth as early as 2021 on several its indicators.

A viewpoint is formed summarizing the importance of each actor in the global economic system, especially the largest economies, but also the role of implementing international cooperation in the field to achieve real results and provide assistance, especially to countries in need.

Keywords: Covid-19, international trade, sustainable development, sustainable supply chains, global issues

JEL: E31, F10